Inflació elevada: una càrrega desigual per a les famílies portugueses?

Després de diversos anys adormida, la inflació torna a copar els titulars per la seva intensa escalada: a Portugal, en el mes d'abril, es va enfilar fins al 7,2%, el nivell més elevat des del març del 1993.

Tot i que, inicialment, va ser el component energètic el que va empènyer a l'alça la inflació, la inflació subjacent (la que exclou l'energia i els aliments no elaborats) també està augmentant, la qual cosa reflecteix el contagi creixent a la resta de categories que componen l'IPC. Així, mentre que, al gener del 2021, només el 19% de les categories de la cistella de l'IPC registraven augments de preus per damunt del 2%, a l'abril d'enguany, el 71% de la cistella presentava una inflació superior al 2%, i el 47% se situava, fins i tot, per damunt del 5%. De la mateixa manera, la inflació dels productes alimentaris, que, al gener de l'any passat, se situava en l'1%, va assolir a l'abril el 10,25%. En altres paraules, s'ha produït un fort encariment de la despesa en béns i en serveis essencials, que és, precisament, la més difícil d'ajustar per a les famílies. Dit d'una altra manera: podem ajornar el fet de canviar de cotxe, no anar de vacances a l'estranger o no assistir a un espectacle, però és difícil reduir o ajornar el consum en alimentació o en la calefacció de l'habitatge.

A més a més, la pujada de la inflació no afecta totes les llars per igual, ja que el pes que les diferents categories de la cistella de consum tenen en les despeses del nucli familiar varia en funció de la renda. Les dades d'Eurostat[1] revelen que, a Portugal, les famílies amb rendes més baixes (primer quintil) destinen el 18,3% de les seves despeses a productes alimentaris, mentre que les famílies amb rendes més elevades (cinquè quintil) només hi destinen l'11,6%. Aquesta confirmació empírica de la llei d'Engel s'aplica també a altres béns i serveis essencials, com la categoria de despeses associades a l'habitatge, que inclou l'aigua, l'electricitat, el gas i altres combustibles. Les llars amb rendes més baixes destinen a aquests components el 39,1% de les seves despeses, mentre que les famílies amb rendes més elevades només hi dediquen el 28,2%.

Així, doncs, l'impacte de l'augment dels preus és diferent en funció del patró de consum, la qual cosa dona lloc a l'anomenada *inflation inequality* o «desigualtat inflacionista». A partir de les dades de l'INE i d'Eurostat,[2] hem calculat dos paràmetres de desigualtat inflacionista[3] i hem distingit entre la inflació general i la inflació dels béns i dels serveis

Portugal: semàfor de la inflació

(% de la cistella de l'IPC)

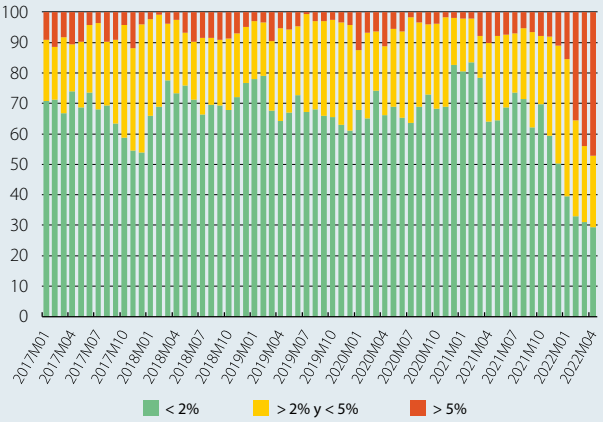

Font: *CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE de Portugal.*

Portugal: estructura de la despesa en consum per quintil d'ingressos

(% de les despeses totals)

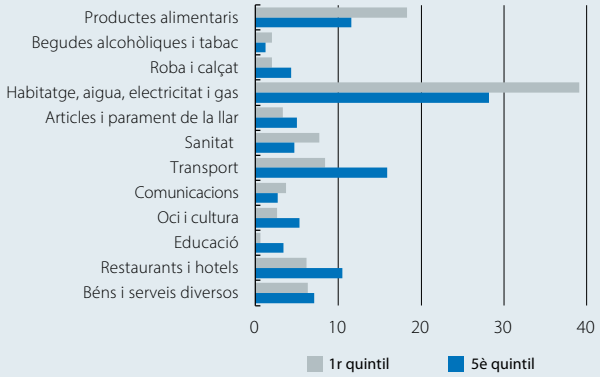

Font: *CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat.*

essencials (sumant els components alimentació i habitatge). Segons els nostres càlculs, des de l'inici de la pandèmia fins a mitjan 2021, les llars amb rendes més baixes es van veure més afectades, amb una inflació, al novembre del 2020, 0,6 p. p. superior a la que tindrien les llars amb rendes més elevades. De fet, el 2020, la inflació mitjana anual va ser del –0,01%, però, per a les famílies amb rendes més baixes, va ser del 0,3%, mentre que, per a les famílies amb rendes més elevades, va ser del –0,1%. D'aquests percentatges es dedueix que, durant el 2020, els preus van baixar en els components en què les llars amb rendes més elevades gasten una major porció del seu pressupost, com, per exemple, roba, calçat, oci i cultura, viatges, educació, etc.

1. Les dades sobre la distribució del consum per quintil de renda provenen del Household Budget Survey del 2015.
2. De l'INE, inflació interanual per components mesurada per l'IPC. De l'Eurostat, vegeu la nota 1.
3. El mètode de càlcul utilitzat és el mateix que l'indicat al document Claeys, G. i Guetta-Jeanrenaud, L. (2022), «Who is suffering most from rising inflation?», Bruegel Blog, 1 de febrer.

A partir del juliol del 2021 i fins al març del 2022, la desigualtat inflacionista es redueix en termes globals, la qual cosa podria ser deguda a la pujada generalitzada de la inflació en la major part de la cistella. No obstant això, augmenta en els béns i en els serveis essencials i arriba a assolir 1,8 p. p. a l'abril del 2022.

La desigualtat en la inflació dels béns essencials és la cara més preocupant d'aquest fenomen. Les llars amb rendes més elevades poden suavitzar l'efecte de l'augment dels preus per la via de la reducció i de l'ajornament del consum d'altres béns o per la via del recurs als estalvis, però les llars amb rendes més baixes podrien patir els efectes de la intensificació de les mancances bàsiques i de la reducció dràstica dels recursos disponibles després de la satisfacció de les necessitats bàsiques. Cal afegir que els nostres càlculs s'han realitzat amb els pesos en la cistella de la compra del 2015, de manera que hi ha la possibilitat que l'alteració dels patrons de consum després de la pandèmia hagi generat un augment del pes de les despeses en béns essencials per part de les llars amb rendes més baixes.

Sembla que aquesta problemàtica no ha passat per alt als responsables polítics, i, al Pressupost de l'Estat per al 2022, es van incloure mesures per pal·liar l'impacte de l'augment del preu dels béns essencials. Entre aquestes mesures, cal destacar un val d'ajuda de 60 euros a les famílies més vulnerables per compensar l'augment del preu de la cistella alimentària (mesura amb la qual el Govern preveu arribar a més de 800.000 llars) i un subsidi de 10 euros per a l'adquisició de bombones de gas durant tres mesos. També s'espera que les mesures dirigides específicament a l'activitat agrícola, com l'exempció de l'IVA en el pinso i en els fertilitzants, serveixin d'ajuda no solament per als productors, sinó que, de retruc, atenuïn l'augment de preu dels béns alimentaris quan arriben al consumidor. Si es confirma la transitorietat de la inflació, aquestes mesures de caràcter puntual, o amb un horitzó temporal molt curt, poden mitigar l'efecte de l'augment dels preus.[4]

Tiago Belejo Correia

Portugal: diferencial d'inflació entre les llars amb ingressos més baixos i més alts

(p. p.)

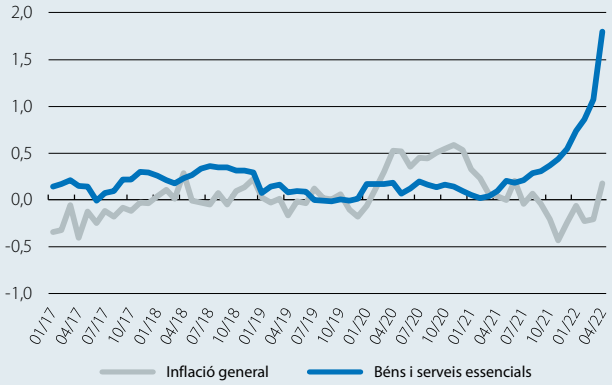

Font: *CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat i de l'INE de Portugal.*

Portugal: renda bruta disponible de les llars i preus

(% de variació versus *4T 2019)*

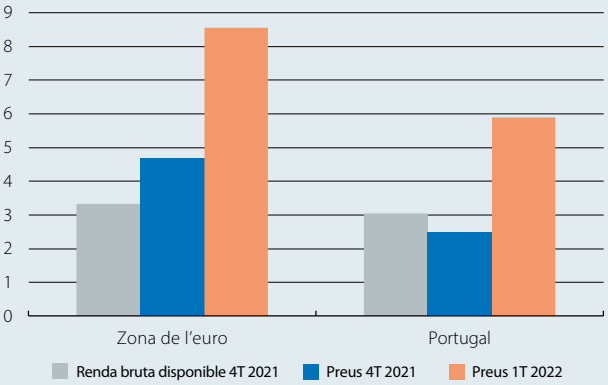

Font: *CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat.*

4. D'acord amb les dades d'Eurostat, el punt de tall de les rendes del 1r quintil a Portugal és de 6.967 euros/any. Les ajudes directes inscrites en el Pressupost de l'Estat sumen 90 euros per nucli familiar. A la pràctica, en termes anuals, això correspondria a un augment mensual de la renda de l'1,29%.